

In the article the verdict in terms of criminal-legal, criminal procedural and penal policy. Much attention is paid to the concept of judgment, sentencing, purpose, and fulfillment of sentence after sentence. Determined that in making sentencing court must consider the gravity caused, the degree of guilt, the circumstances that improve or worsen the situation of the defendant if available.

The author proposed to supplement paragraph 1 of Article 3, paragraph 27 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, explaining the concept of «judgment.» Proved something related to the reduction of acquittals in Ukraine.

It is noted that the court shall render a guilty verdict if the defendant's guilt has been proven in court, if guilt was not proven - acquittal.

The article shows the relationship between the substantive law and procedural law procedure, paragraph 10 of article 537 of the Criminal Procedure Code regulated the issues that are resolved by the court during the execution of the sentence in paragraph 2 of Part 2 of Article 539 of the Criminal Procedure Code defines the procedure for filing a request for the issue related to the execution of the sentence.

The author believes that research should solve the problem and to develop a common approach which would have combined the stories of the Criminal Procedure Code, not only with the provisions of the Criminal Code, but also with the provisions of the Penal Code.

Keywords: verdict, conviction, sentence of acquittal, validity, presumption of innocence.

Наконецна І.М.

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ КВАЛІФІКУЮЧИХ ОЗНАК ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСОБИ (РОЗДІЛИ II-V ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)

УДК 343.2

З розвитком кримінально-правової науки спостерігається тенденція до більш широкого використання законодавцем кваліфікуючих ознак для диференціації кримінальної відповідальності та покарання. Саме це дає підстави стверджувати про необхідність їх впорядкування та систематизації, що буде сприяти детальнішому і глибшому їх вивченню.

У різні періоди розвитку кримінально-правової науки цій проблемі приділяли увагу такі відомі науковці, як О.В. Барков, О.В. Васільєвський, І.Я. Козаченко, П.В. Коробов, Т.О. Костарева,

С.Є. Кротов, Л.Л. Кругліков, В.О. Навроцький, В.І. Ткаченко та інші. Серед вітчизняних представників науки кримінального права інституту кваліфікуючих ознак присвятили свої дослідження Н.О. Гуторова, О.В. Ільїна, Е.М. Кісілюк, О.К. Марін, С.А. Миронюк, Л.В. Павлик, О.З. Мармура та інші. Однак на сьогодні доводиться констатувати відсутність єдиних критеріїв щодо систематизації кваліфікуючих ознак.

Як відомо, система – це сукупність будь-яких елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням, що розташовані в порядку, правильність і планомірність якого зумовлена взаємним зв'язком між ними [1]. Як вважає Т.О. Плакіна, кваліфікуючі ознаки утворюють систему тільки в сукупності з ознаками основного складу злочину в результаті включення їх до кваліфікованого (особливо кваліфікованого) складу. Водночас сукупність кваліфікуючих ознак потребує певної впорядкованості, систематизації, яка, як вважає автор, досягається шляхом класифікації. Класифікація дає можливість виявити і виправити недоліки при формулюванні кваліфікуючих ознак. Крім того, класифікація створює умови для вивчення кваліфікуючих ознак, впорядковуючи і систематизуючи не тільки самі ознаки, але й знання про них [2, с. 93-94]. На думку М.М. Капліна, вивчення будь-яких явищ є більш ефективним, якщо вони піддаються науковій класифікації [3, с. 73].

Тлумачний словник визначає класифікацію як систему розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями [4]. Отже, для класифікації кваліфікуючих ознак необхідним є визначення певних спільних критеріїв, за якими ці ознаки повинні бути поділені на групи відповідно до взаємних зв'язків між ними.

Саме проблему вибору класифікаційного критерію (ознаки чи ознак, за якими здійснюється класифікація) відносить до числа найбільш актуальних проблем класифікації кваліфікуючих ознак О.В. Ільїна [5, с. 55]. У своїй роботі автор звертає увагу на класифікацію кваліфікуючих ознак залежно від їх типовості для злочинів певного виду. Відповідно, кваліфікуючі ознаки складів злочинів проти особи можна поділити на такі види: 1) ознаки,

характерні для більшості злочинів проти особи (наприклад, вчинення злочину повторно, за попередньою змовою групою осіб, спричинення тяжких наслідків); 2) ознаки, характерні для декількох злочинів проти особи (наприклад, вчинення злочину щодо малолітньої дитини, групою осіб, організованою групою); 3) ознаки, характерні для окремих злочинів проти особи (наприклад, вчинення вбивства з особливою жорстокістю; експлуатація дітей, поєднана з використанням дитячої праці на шкідливому виробництві). Ми вважаємо таку класифікацію цілком прийнятною і такою, що має значення для глибшого розуміння змісту кваліфікуючих ознак.

Подібним чином класифікує кваліфікуючі ознаки Л.В. Лобанова. Автор поділяє їх на такі, що часто зустрічаються в законі, і називає їх «традиційними», і такі, що зустрічаються рідко [6, с. 12-13].

У теорії кримінального права поширеним є поділ кваліфікуючих ознак на власне кваліфікуючі і особливо кваліфікуючі [7, с. 55; 8; 9, с. 12; 10, с. 452]. Вважається, що особливо кваліфікуючі ознаки вказують на ще вищий ступінь суспільної небезпеки поведінки особи порівняно з кваліфікуючими ознаками. Якщо стаття Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК) України містить декілька частин, в яких передбачені кваліфікуючі ознаки, то особливо кваліфікуючі ознаки розміщені, як правило, в останніх частинах цієї статті.

Л.Л. Кругліков поряд з особливо кваліфікуючими ознаками визначає ще й «особливо» особливо кваліфікуючі [11, с. 175]. Мілюков С.Ф. називає їх «ультраобтяжуючими» [12]. А в 5-томному підручнику з кримінального права для їх означення використовується термін «суперкваліфікуючі ознаки» [13, с. 364].

Однак, одні і ті ж ознаки в різних злочинах можуть виступати в якості кваліфікуючих і в якості особливо кваліфікуючих, а в деяких випадках – навіть в якості ознак основного складу злочину. Наприклад, вчинення злочину щодо неповнолітнього є кваліфікуючою ознакою при зараженні венеричною хворобою (ч. 2 ст. 133 КК), але при доведенні до самогубства ця ж ознака виступає вже в якості особливо кваліфікуючої (ч. 3 ст. 120 КК). А така оз-

нака, як спричинення тяжких наслідків, є обов'язковою ознакою основного складу злочину, передбаченого ст. 145 КК (Незаконне розголошення лікарської таємниці). Але ця ж ознака в ч. 2 ст. 155 КК (Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості) виступає в якості кваліфікуючої, а в ч. 3 ст. 133 КК (Зараження венеричною хворобою) – особливо кваліфікуючої. Як бачимо, все залежить від того, в якому складі злочину міститься та чи інша ознака. Очевидно, такий поділ кваліфікуючих ознак на види є достатньо умовним, оскільки він може бути проведений тільки в межах однієї статті Особливої частини КК України, яка передбачає різні види складів одного і того ж злочину.

Невдалим такий поділ кваліфікуючих ознак на види вважає також О.В. Ільїна [5, с. 87]. Однак це не дає нам підстав виключити можливість поділу складів злочинів на кваліфіковані та особливо кваліфіковані. У науковій літературі традиційно вважається, що особливо кваліфікованими є склади злочинів, які зазвичай формулюються у третій чи наступних частинах відповідної статті Особливої частини КК і в яких передбачається ще більш суворе покарання, ніж в нормі, яка описує просто кваліфікований склад злочину [9, с. 12]. На наш погляд, таке формулювання дещо поверхово характеризує поняття особливо кваліфікованого складу злочину. Ми б доповнили його ознаками, які визначає В.О. Навроцький [10, с. 452] і сформулювали б у наступному вигляді: особливо кваліфікованим є склад злочину, який крім ознак основного складу та кваліфікуючих ознак містить ще додаткові кваліфікуючі ознаки, які зазвичай формулюються у третій чи наступних частинах відповідної статті Особливої частини КК України, санкції яких передбачають ще більш суворе покарання, ніж в нормі, яка описує просто кваліфікований склад злочину.

Найбільш поширеним в науковій літературі є поділ кваліфікуючих ознак на види за таким критерієм, як елементи складу злочину. Поряд з достатньо вагомою підтримкою з боку науковців [2, с. 104; 3; 7, с. 55; 8] використання цього критерію для класифікації кваліфікуючих ознак в юридичній літературі піддається також і критиці [5, с. 58; 14]. Однак, як би не критикували класифікацію кваліфікуючих ознак за елементами складу злочину, вона

все одно є найбільш прийнятною, хоч і в певній мірі умовною. Ми погоджуємося з думкою деяких авторів про те, що такий поділ кваліфікуючих ознак коректніше називати не класифікацією, а типологією, оскільки це виправдає порушення певних правил класифікації, коли деякі об'єкти можуть належати до кількох типів [2, с. 103; 5, с. 57-58]. Та це, на наш погляд, не робить її менш важливою. Ми вважаємо такий поділ кваліфікуючих ознак на види не тільки можливим, але й необхідним. Його неможливо уникнути.

Як відомо, кваліфікований склад злочину, який формується завдяки наявності в ньому кваліфікуючих ознак, як і основний склад злочину, являє собою сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, що утворюють елементи складу злочину (об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єктивну сторону і суб'єкт). Кожна ознака конкретного злочину характеризує ці елементи. Оскільки кваліфікуючі ознаки також є ознаками складу злочину, хоч і кваліфікованого, то вони не тільки можуть, але й повинні характеризувати той чи інший елемент складу злочину.

Однак не можна залишити поза увагою той факт, що кримінальний закон часто встановлює такі кваліфікуючі ознаки, які характеризують не один, а декілька елементів складу злочину. Підтверджує це і позиція Е.В. Кабурнеєва, який вважає, що будь-яка об'єктивна ознака знаходить своє відображення і в суб'єктивній стороні злочину [15, с. 94]. Зокрема, така кваліфікуюча ознака умисного вбивства, як «особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку» (п. 8 ч. 2 ст. 115 КК), вказує одночасно на потерпілого і на мотив злочину. А залишення в небезпеці, вчинене матір'ю стосовно новонародженої дитини, якщо матір не перебувала в обумовленому пологами стані (ч. 2 ст. 135 КК), характеризує одночасно суб'єкта злочину, потерпілого, а також обстановку вчиненого.

Відповідно, у науковій літературі пропонується ще один критерій поділу таких ознак на види. А саме, простими повинні називатися кваліфікуючі ознаки, які характеризують один елемент складу злочину, а складними – ті, що характеризують два і більше елементів складу злочину [2, с. 40-41].

Варто також відзначити думку деяких авторів про те, що кваліфікуючі ознаки не характеризують об'єкт злочину, оскільки при вчиненні будь-якого злочину об'єкт залишається без змін і не може обтяжувати злочин. Тому такі кваліфікуючі ознаки, які характеризують потерпілого чи предмет злочину, не варто відносити до об'єкта злочину [16, с. 52]. Однак ми вважаємо таке твердження хибним, оскільки кваліфікуючі ознаки обтяжують покарання, а не самі себе. Крім того, ознаки, що характеризують потерпілого чи предмет злочину, часто вказують на появу додаткового об'єкта посягання, що значно підвищує рівень суспільної небезпеки вчиненого.

Враховуючи вище вказане, вважаємо, що залежно від елементів складу злочину кваліфікуючі ознаки можна поділити на такі види:

1) ті, що характеризують об'єктивні властивості злочину (потерпілого та об'єктивну сторону);

2) ті, що характеризують суб'єктивні властивості злочину (суб'єкта та суб'єктивну сторону).

З 74 кваліфікуючих ознак, передбачених в розділах II-V Особливої частини кодексу, 13 характеризують потерпілого, 36 – об'єктивну сторону злочину, 8 – суб'єктивну сторону злочину і 17 – суб'єкта злочину. Як бачимо, найчисельнішою є група кваліфікуючих ознак, що вказують на об'єктивну сторону. Серед них законодавець найчастіше вживає такі, як спричинення тяжких наслідків (12 разів) та смерть потерпілого (6 разів). Суб'єкта злочину найчастіше характеризують такі кваліфікуючі ознаки, як вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб (14 разів), службовою особою (12 разів) та повторно (9 разів). З числа тих, що характеризують потерпілого, найбільш розповсюдженими є вчинення злочину щодо неповнолітнього (11 разів) та щодо двох чи більше осіб (9 разів). Кваліфікуючі ознаки, що характеризують суб'єктивну сторону злочину, складають меншість, однак деякі з них використовуються для конструювання кваліфікованих складів злочинів проти особи досить часто. Це, наприклад, вчинення злочину з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості (6 разів).

Загалом арсенал кваліфікуючих ознак, що утворюють кваліфіковані склади злочинів проти особи, характеризується різноманітністю. Однак тільки 16 з них вживаються в законі частіше, ніж два рази. А 46 з них використовуються законодавцем тільки один раз.

Отже, класифікація кваліфікуючих ознак злочинів проти особи за різними критеріями допомагає більш повно виділити їх риси, сутність та тенденції розвитку, що буде сприяти детальнішому і глибшому їх вивченню. А це, в свою чергу, забезпечить правильність кваліфікації вчиненого та призначення судом справедливого покарання винному.

1. Академічний тлумачний словник української мови. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/systema>
2. Плаксина Т.А. Социальные основания квалифицирующих убийство обстоятельств и их юридическое выражение в признаках состава преступления: дис. на соискание уч. степени доктора юрид. наук: 12.00.08 / Татьяна Алексеевна Плаксина. – Томск, 2006. – 481 с.
3. Каплин М.Н. Дифференциация уголовной ответственности за преступления против жизни и здоровья: дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: 12.00.08 / Михаил Николаевич Каплин. – Ярославль, 2003. – 187 с.
4. Академічний тлумачний словник української мови. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/klasifikacija>
5. Ільїна О.В. Кримінально-правова характеристика кваліфікуючих ознак корисливих злочинів проти власності: дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Оксана Валеріївна Ільїна. – К., 2007. – 201 с.
6. Лобанова Л.В. Дифференциация ответственности за преступления против правосудия посредством конструирования квалифицированных составов / Л.В. Лобанова // Дифференциация ответственности и вопросы юридической техники в уголовном праве и процессе. Сборник научных статей. – Ярославль, 2001. – С. 12-17.
7. Уголовное право России. Учебник для вузов. В 2-х томах. Т. 1. Общая часть. / под. ред. А.Н. Игнатова, Ю.А. Красикова. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА • М), 2000. – 639 с.
8. Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов / под ред. И.Я. Козаченко і З.А. Незнамовой. – М., 1997. – 665 с. [Елек-

- тронный ресурс*]. – Режим доступа: <http://pravoznavec.com.ua/books/254/18681/28/#chapter>
9. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 3-тє вид., переробл. та доповн. / За ред.. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Атіка, 2005. – 1064 с.*
 10. *Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. / В.О. Навроцький. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.*
 11. *Л.Л. Кругликов, А.В. Васильевский. Дифференциация ответственности в уголовном праве / Л.Л. Кругликов, А.В. Васильевский. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. – 300с.*
 12. *Милюков С.Ф. Российское уголовное законодательство: опыт критического анализа: монография. – СПб., 2000. – 279 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pravo.vuzlib.su/book_z124_page_22.html*
 13. *Курс уголовного права. В 5 т./ Под ред. Г.Н. Борзенкова, В.С. Комиссарова. Особенная часть. - М.: Зерцало, 2002. - Т.3. – 468 с.*
 14. *Попов А.Н. Умышленные преступления против жизни: проблемы законодательной регламентации и квалификации: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора юрид. наук: 12.00.08 / Александр Николаевич Попов. – М., 2003. – 50 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1236685>*
 15. *Кабурнеев Э.В. Дифференциация уголовной ответственности за преступления против жизни по уголовному праву России: дис. на соискание уч. степени доктора юрид. наук: 12.00.08 / Эдуард Валерьевич Кабурнеев. – М., 2007. – 341 с.*
 16. *Короленко М.П. Кваліфікація і класифікація умисних вбивств при обтяжуючих обставинах: дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Микола Павлович Короленко. – Одеса, 2002. – 201 с.*

Наконечна І.М. Проблеми класифікації кваліфікуючих ознак злочинів проти особи (розділи II-V Особливої частини Кримінального кодексу України)

Автор статті наголошує на необхідності класифікації кваліфікуючих ознак складів злочинів, що забезпечить правильність кваліфікації вчиненого та призначення судом справедливого покарання винному.

Водночас порушується проблема визначення критеріїв такої класифікації. Пропонується поділити кваліфікуючі ознаки відповідно до елементів складу злочину.

Ключові слова: класифікація ознак, кваліфікуюча ознака, склад злочину, суб'єктивні та об'єктивні властивості злочину.

Наконечная И.М. Проблемы классификации квалифицирующих признаков преступлений против личности (разделы II-V Особенной части Уголовного кодекса Украины)

Автор статьи подчеркивает необходимость классификации квалифицирующих признаков составов преступлений, что обеспечит правильность квалификации содеянного и назначение судом справедливого наказания виновному.

В то же время поднимается проблема определения критериев такой классификации. Предлагается разделить квалифицирующие признаки в соответствии с элементами состава преступления.

Ключевые слова: классификация признаков, квалифицирующий признак, состав преступления, субъективные и объективные свойства преступления.

Наконечна І.М. Problems of the classification of the elements of crimes against persons (section II-V of Special part of Criminal code of Ukraine)

The author insists on the necessity of crime elements classification, which will contribute to their further thorough study. However, the criteria identification for the above-mentioned classification process is problematic.

In scientific literature, the most wide-spread approach to it is splitting up the elements of crime into types taking into consideration the corpus delicti characteristics. Accordingly, there is a suggestion to split up crime elements into the ones that demonstrate objective crime features (subject of crime, victim, and objective side) and the ones that mark subjective crime features (the perpetrator and the subjective side). Due to the fact that some elements can mark several characteristics of the corpus delicti at the same time, they should be splitted into simple and complex.

Criminal legal science identifies not only general elements, but also specific elements that show an increased level of public danger and entail a more severe punishment. According to the author, this split is rather contingent because it exists only within one article of a special part of Criminal Code where general and special elements of one crime are provided. Nevertheless, splitting up crime elements into types of crime helps identify their features, nature, and development trends, which can ensure accurate classification of the offense and a just punishment for the offender.

Keywords: element classification, corpus delicti, subjective and objective crime features.